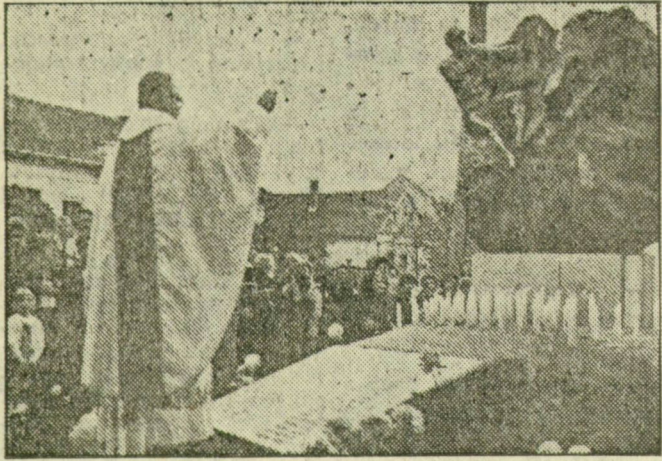

45 év után

„A háború tápai áldozatainak emlékére”

Somogyi Károlyné felvétele

Vasárnap délután régen várt eseményre gyűltek össze a tápaiak. Évtizedek óta hordozott fájdalom enyhült sok ember lelkében, amikor átadták a falu második világháborús áldozatainak emlékművét.

Még a nyolcvanas évek elején ifj. Lele József néprajzkutató fogalmazta meg a tápaiak régi igényét arra, hogy a sokéves hallgatás után állítsanak végre méltó emléket második világháborús halottaiknak. Murányi Miklós plébános a templom és a falu — krónikáját rögzítő, 1774 óta vezetett Historia Domusban rá is bukkant az első öt áldozat nevére. Kihirdette híveinek a tervét, és kérte a többi név összegyűjtését. A kezdeti elképzelés márványablát szánt a templom falára, az első világháborúban elesettek neveit őrző tábla mellé. Később egyre több pártolója akadt annak a tervnek, amely emlékmű állítását tartotta szükségesnek.

Ekkor már 1987-et irtak, amely év novemberében Márton György, a Tápai Lakóterületi Bizottság vezetője egy tanácsági beszámolóban bemutatta a tápaiaknak Máté István szobrászművész és Kiss Lajos építész közös emlékműtervének makettjét. Ezen a tervváltozaton — „felsőbb utasításra” — még olyan szöveg szerepelt, amely a „fasizmus áldozatai” előtt tiszteleg. A tápaiak tiltakoztak, és törölni akarták a tervből. A pártbizottság 1988 elején keményen elutasította a változtatást.

Márton György azonban tovább vitte az ügyet, és a múlt év második felében, irasos engedély nélkül (!) megállapodás született a kivitelezésről. Budapesten öntötték a közel hétmázsás bronz domborművet, amelynek helyét — a lakosság véleményének figyelembevételével — a falu szívében, a templom kertje előtt je-

lölték ki. Szemerey Márta tervezte az emlékmű körüli parkot. A domborműhöz vezető úton három zászlórúd áll, amelyek — természetesen tudatosan — nem engednek igazi rálátást az emlékműre mindaddig, amíg egészen a közelébe nem érünk. Így lesz igazán közvetlen a találkozás.

Az emlékmű kis dombon áll, a súlyos tömegek elmozdulását idéző, megtört felület egyik oldalán — egészen meglepő módon — görög harcosra emlékeztető, félig fekvő, ruhátlan figura látható. Kezében kerek pajzs, fején magyar katonasisak. A túloldalon olvasható a megváltozott fölirat: „A háború tápai áldozatainak emlékére, 1939—1945.” Az emlékmű két oldalán, a dombra fektetett márványlapokon nyolcvan név — s lehet, hogy még kiegészül a sor.

Vasárnap három zászló díszítette az emlékparkot. A hozzátartozók kérésére, erre az alkalomra készültek. A trikolor és a fehér-sárga egyházi lobogó mellett harmadikra két olajfestményt varrtak: az egyik Szűz Máriát ábrázolja, a magyarok koronás nagyszonyaként, karján a kis Jézussal, a másik Tápe védőszentjét, Szent Mihály arkangyalt. Az átadási ünnepségen a harangok zúgása és a Szózat hangjai után Márton György mondott rövid megnyitót. Ezután Müller Józsefné, a városi tanács elnökhelyettese avatóbeszéde következett, majd az emlékpark létrehozásának munkáiban részt vettek kaptak erkölcsi elismerésként emléklapokat.

Ezt követően Gyulay Endre megyés püspök lépett az emelvényre, és megáldotta a koszorúkkal díszített és égő gyertyákkal körülvevett emlékművet, majd ünnepi misét celebrált (képünkön).

Ny. P.

„Halottja van mindannyiunknak”

„Halottja van mindannyiunknak, Hisz percéről-percre temetünk, Veszett remény mindenik

(percünk
És gyászmenet az életünk.
Sirhantolunk s gyászolunk

(mindig,
Temetkező szolgálk vagyunk!
— Dobjuk el a tettető álcát:
Ma gyásznap van, ma sirhatunk!”
(Ady)

Hiányuk, s az önvád

Ismét november... A fákra — s a sírfákra — „fáradt kódok ülnek”. Valahol bennünk azonban ilyenkor épp hogy eloszlik a kód: az idő homályosította múltból egyre tisztábban rajzolódik ki hajdaná kedves arcok. Valamelyik szeretünké, az életünket adóké, vagy egykori „társutasoké”, akik menet közben kiszáltak mellőlünk a koscsból, amelyben valaha együtt utaztunk... Rájuk gondolunk most, a megszakadt közös sors emlékeire, és hagyjuk, hadd kínozzon bennünket, túlélőket a hiány. Hiányuk, s az önvád. Az, ami valamennyiünk fejében megfordul: legalább ilyenkor, november táján: vajon megadtuk-e nekik a legtöbbet, amit adhattunk: szeretetünket, még életükben. Nem hiányoltak-e szüleink, testvéreink, társunk, vagy gyermekünk bennünket — közelségünket, melegségünket, segítségünket és vigaszunkat — az élet valamely órájában? Erre csak ők tudnának felelni, s ez az üzenet valahogy így hangzana: „Ti éltek, ti szeressétek egymást sokkal, de sokkal jobban! Nektek még nem késő...”

Külön sort kaptak a szegények

Dombtetőn ég felé törő, hatalmas kereszt. Az útról is jól látja a Szatymaz felé igyekvő utas. Régi temetkezési szokások késő hirdetőjét sejtí az alföldi ember, ha a lapos tájból kiemelkedő halmot megpillantja.

Mikor élt emberek földi maradványait rejti itt a mély? A gyász-

nap közeledtére készülve, vajon hányadszorra öltöznék erre felé aranyba a fák? A gondozott sírok közt sétálgató ma már csak dédszülei kortársainak nevét láthatja a sírköveken, ennél régebbre nem tekinthet vissza a múltba. Az előző század vége felé születettek hamvai nyugszanak a legfelső rétegekben, meg az utánuk jövőké.

Nagyszülők, szülők, gyerekek. Egészen kicsik is, napokat, hónapokat, egy-két évet közénk látogatók is. Itt külön sort kaptak a szegények: apró, díszes műköből készült sír, vagy csak egyszerű kis fakereszt jelzi a sors különösen fájdalmas csapásait. Mit véthetett az a szülő, akinek el kellett vesztenie a 18 hónapos Sanyikát, a 8 hónapos Mónikát, a 16 hónapot élt Etelkát? Fegyelmezett rendben követik egymást a sírok, vagy húsz kis kopjafa meg kereszt. Egy-két napos csecsemők és bölcsődés koraik, s kivétel nélkül az ötvenes évekből.

Kicsinyke sír körül irtja a gázt egy asszony, arcára már nem ül ki a keserű fájdalom, csak a bele nyugó szomorúság:

— Az én kislányom két éves korában hagyott itt bennünket. Gümőkóros agyhártyagyulladás volt, nem lehetett megmenteni. Hogy a többieket mi vitte el? Két halálos tüzesetről is beszélnek, amikor több gyerek is odaveszett. Itt — mutat egy elmosódott betűjú keresztre — három kicsi nyugszik. Apjuk állítólag fogságban volt, az anya meg egyedül hagyta őket a házban... Lehajol, rendezgeti a virágokat, aztán hozzálát a szomszéd, gazlepte sír kapálásához.

— Nézze, itt egy fiatalasszony nyugszik. Úgy tudom, 21 évesen, szülés közben halt meg, szintén az időjárt. Senki hozzátartozó nem látogatta, egy évben egyszer, ilyenkor az ő fekhelyét is megigazgatom...

— Holnap egy négyéves kislányt temetünk — mondja a temetőőr —, mütötték szegényt, és nem ébredt föl az altatásból. Az apját is ismerjük, öt három éve vitte el egy betegség. De ha körbe jár, 18—20 éveseket, meg 92 éveset is tudok mutatni, aki önkezével vetett véget az életének. Tudja, ennek a kör-

nyeknek a kötél, a mérge, meg az ital az átka.

Nem felejtünk?

„Halottja van mindannyiunknak.” S akár ateista az ember, akár nem, ilyenkor, halottak napján koszorút vesz, meg virágot, és kimegy a temetőbe, emlékezni. A meggyújtott gyertya lobogó lángjánál azonban előtúlulnak az élet és a halál nagy kérdései.

A halottak napja — akár tagadtuk is nemrég —, vallásos ünnep. Miként vélekedik erről a legilletékesebb, erre voltam kíváncsi, amikor Katona Nándort, az újszegedi templom plébánosát kérdeztem. Ezt mondta:

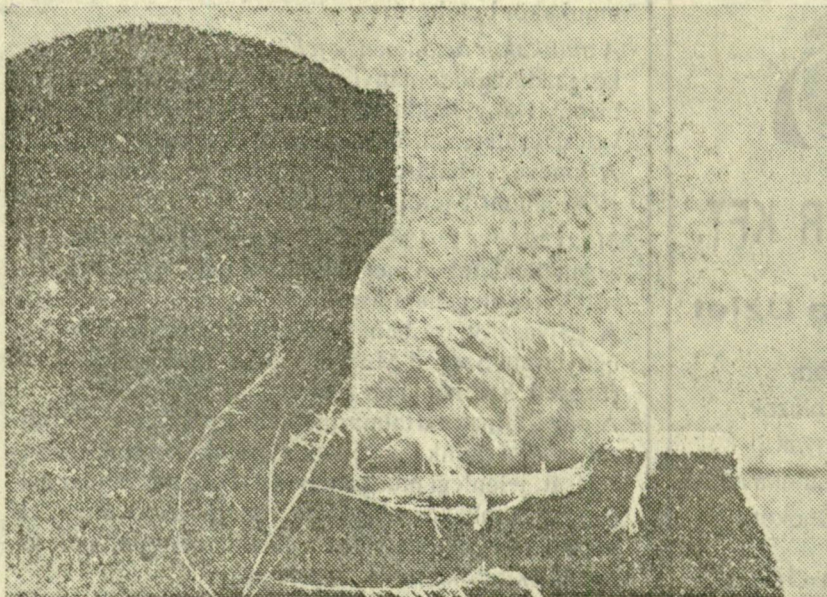
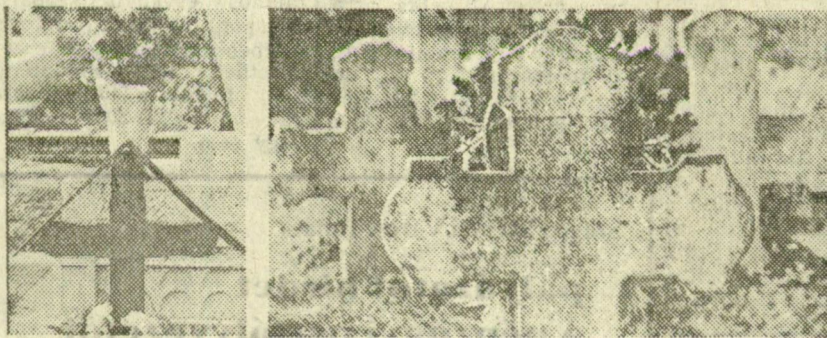
Amióta világ a világ, a temetés mindig vallásos szertartás volt. Az emberiség léte óta csak úgy élni a halottat, bűnnek számított! A temető, akár a templom, szent hely, meggyalázása szentségtörés.

A kereszténység soha nem tartotta csak a család dolgának a temetést. Az első századokban istentiszteletet ebből az alkalomból a katakombákban tartottak. Az ezredfordulón történt, hogy Odilo, clugny-i apát elrendelte; november 2-a legyen a halottak napja. Az előtte való nap a mindenszenteké. Ezt a két ünnepet manapság gyakran összekeverik. A halottak napján a tisztítóhelyen szenvedőkre, mindenszentekkor az égben lévő üdvözültekre emlékezünk.

Sok régi szokás mára feledésbe merült. Rőszkén például — néhány évtizede — a temetőkapuban ülő koldusoknak kalácsot osztogattak a gyászolók, hogy imádkozzanak halottaikért.

S hogy mit tart a plébános úr temetőink mai képeről? Szerinte az emberek lelkületét tükrözi vissza a rendezettség, csakúgy, mint az elhanyagoltság. Az már szinte kegyeletsértő, ha az egy éve halott szülő sírján — noha azt irták rá: „Soha nem felejtünk. Halás gyermekek!” — méteres a gaz. Márpedig: minden nép jövője a múltjában gyökerizik, s ha emlékeinket nem őrizük, nem számíthatunk semmi jóra.

Chikán Ágnes

Nagy László felvétele

MSZP-tagozat alakult Szegeden

Az MSZP Csongrád megyei cigány (nemzetiségi) tagozata szombaton alakult meg Szegeden, a Tisza-parti párházban. A 12 alapító tag ideiglenes ügyvezető elnökséget választott (elnök Rádai József, az MCDSZ elnökségi tagja). A tagozat létrehozásának az a célja, hogy az MSZP-n belül is hatékony képviselete legyen a cigányság sajátos érdekeinek.